

אסופת סוגיות בתלמוד סוכה

על פי התכנית החדשה
של מבחני הבגרות במסלול תלמוד
שנת הלימודים ה'תשע"ז

מרכז הלכה ומוראה

משרד החינוך
4426
אישור מס':
אחד בתאריך: 25/5/2016

תוכן העניינים

5 פתח דבר.....

8 רשימת הדפים והתוספות.....

הסוגיות

שלוחי מצווה והולכי דרכים - חיובם במצות סוכה

12 (כה ע"א - כו ע"א).....

החובה לשבת בסוכה בליל יום טוב הראשון ובשאר ימי החג

22 (כז ע"א).....

31 לולב יבש והידור מצווה (כט ע"ב).....

41 מצווה הבאה בעבירה (כט ע"ב - לא ע"א).....

שומע כעונה, וכל המצוות מברך עליהן עובר לעשייתן

52 (לח ע"ב - לט ע"א).....

נטילת לולב שבעה ימים במקדש ובירושלים בזמן הזה,

63 וזכר למקדש (מא ע"א).....

74 מתנה על מנת להחזיר (מא ע"ב).....

86 על משיח בן יוסף שנהרג, ועל יצר הרע שנהרג (נב ע"א).....

101 נספח: ביוגרפיות קצרות.....

שלוחי מצווה והולכי דרכים - חיובם במצות סוכה (סוכה כה ע"א - כו ע"א)

אדם העוסק במצווה אחת ומזדמנת לפניו מצווה נוספת - כיצד עליו לנהוג? הכלל הנלמד בסוגיה הוא: "העוסק במצווה פטור מן המצווה". נברר את היקף הפטור: האם זהו פטור גורף, גם כאשר האדם יכול לקיים את שתי המצוות בו זמנית, או רק פטור בדלית ברירה, ומשמעותו היא שיש להמשיך ולקיים את המצווה הראשונה.

הכלל "העוסק במצווה פטור מן המצווה" נזכר בסוגייתנו בקשר למצוות סוכה. בסוגיה מובא כי הולכי דרכים פטורים מן הסוכה, ומדובר גם על שלוחי מצווה ועל הולכים לדבר מצווה. מה אפשר ללמוד מפטור הולכי דרכים ממצוות סוכה (כשהם הולכים לצרכי מצווה אחרת), ליוצאים לנפוש ולטייל במהלך ימי חול המועד, ומה ההדרכה הרצויה של התורה במקרים אלו? כמו כן, מה היקף הפטור ממצוות סוכה למי שידע שהשינה בסוכה תפריע לו לקיים מצווה אחרת?

[יש ללמוד את כל הסוגיה מדף כה ע"א (במשנה) עד דף כו ע"א "מצטער הוא פטור, משמשיו לא".]

א. שלוחי מצווה פטורין מן הסוכה

סוכה כה ע"א רש"י ד"ה שלוחי מצווה, ד"ה פטורין מן הסוכה,
ד"ה ובלכתך, ד"ה טריד, וד"ה כונס אלמנה; כו ע"א רש"י
ד"ה הולכים לדבר מצווה, וד"ה שלוחי

סוכה כה ע"א תוספות ד"ה שלוחי, וד"ה ובלכתך; כו ע"א ד"ה חתן;
יע"ב ד"ה שלוחי

1. רבנו ניסים, הר"ן, מסכת סוכה (דף יא עמוד א מדפי הרי"ף)

לפיכך נראה לי דהעוסק במצווה פטור מן המצווה אף על פי שיכול לקיים את שתיהן... דודאי בשעה שהאבידה משומרת בתיבתו לא מפטר, דעוסק במצווה אמרינן ולא מקיים מצווה. ומי שאבידה אצלו אף על פי שהוא מקיים מצווה אינו עוסק בה אלא בשעה שמנערה לצרכה, ובהיא שעתא ודאי פטור למיתב פרוטה לעני, אף על פי שאפשר לקיים את שתיהן ולחזור לנערו, אלא בהיא גוונא לא שכיח. והיינו טעמא דמדפטר רחמנא חתן אף

על גב דאפשר ליה ליתובי דעתיה ולקיים את שתיהן וכדכתיבנא, ילפינן: כל שהוא עוסק במלאכתו של מקום, לא חייבתו תורה לטרוח ולקיים מצות אחרות, אף על פי שאפשר. ומיהו מודינא ודאי שכל שאינו צריך לטרוח כלל אלא כדרכו במצווה ראשונה יכול לצאת ידי שניהם דבכי האי גוונא ודאי יצא ידי שתיהן ומהיות טוב אל יקרא רע [בבא קמא פא ע"ב]. ומשום הכי פרכינן בגמרא [כה ע"ב] עליה ד"רבי אבא בר זבדא אמר רב: חתן ושושביניו פטורין מן הסוכה... וליכלו בסוכה וליחדו בסוכה?," דאע"ג דהעוסק במצווה פטור מן המצווה, אפילו הכי אין דרך המשמחין לשמח חתן וכלה בחופה בלבד אלא אף בחדרים ובעליות ובסוכה משמחין אותן. ומשום הכי פרכינן דכיון דכי ארחייהו מצווה עבדי יצאו ידי שתיהן, ומיהו כל שצריך לטרוח פטור. ומשום הכי רבנן דהוו שלוחי מצווה הוו גנו חוץ לסוכה, דכל זמן שליחותן עוסקים במצווה מיקרו, ולא היו חייבים לקיים מצות סוכה.

2. הרב יעקב ישראל קנייבסקי (הסטייפלר), קהילות יעקב, מסכת ברכות סימן טז (מהדורה ישנה: סימן כה)

והנה בענין עוסק במצווה פטור ממצווה איכא פלוגתא אי פטור גם היכא דאפשר לקיים שניהם... ונראה דדעת התוס' הוא דעוסק במצווה פטור ממצווה השנית מטעם אנוס, שאנוס הוא מלעשות מצווה השנייה מחמת טרדת העסק במצווה ראשונה. ואע"פ שאינו אנוס גמור, שווייה רחמנא להאי טרדה בגדר אנוס. ולכן כשאפשר לקיים שניהם חייב. ודעת הר"ן ז"ל הוא דעוסק במצווה הוא פטור גמור, דרחמנא פטריה משאר מצוות בעידנא דעסוק בראשונה. ולכן פטור אפילו באפשר לקיים שניהם בלא גרעון.

3. הרב יום טוב בן אברהם אשבילי, חידושי הריטב"א, מסכת סוכה דף כה עמוד א

וכיון דלא מיפטר אלא בעודו עוסק במצווה זו, למה לי קרא? פשיטא, למה יניח מצווה זו מפני מצווה אחרת?

וי"ל דהא קמ"ל דאפילו בעי להניח מצווה זו לעשות מצווה אחרת גדולה הימנה אין הרשות בידו. סלקא דעתך אמינא איפטורי הוא דמיפטר מינה, אבל אי בעי למשבק הא ולמיעבד אידך הרשות בידו, קמ"ל דכיון דפטור מן האחרת הרי היא אצלו עכשיו כדבר של רשות, ואסור להניח מצותו מפני דבר שהוא של רשות.

ועוד למדנו הכתוב, דאע"ג דאיכא עליה מצווה קבועה לזמן ודאי, כגון קריאת שמע ושחיטת הפסח, וקודם לכן באת לו מצווה אחרת [=מזדמנת] שתבטלנו מן האחרת [=הקבועה, כגון: קריאת שמע או קרבן פסח] אם יתחיל בה [=במזדמנת], רשאי הוא להתחיל בזו שבאה לידו עכשיו, ואם יבטל מן האחרת יבטל, ואינו חשוב פורק עצמו ממנה כשפורקה מעליו

מחמת דבר מצווה, שאין חיוב המצווה עליו עד שיגיע זמנה, וראשונה קודמת.

4. הרב אשר וייס, מנחת אשר, דברים, עמ' סח-ע

בקהילות יעקב ברכות סימן טו כתב...דהתוס' נקטו דגדר הפטור הוי כעין דין אונס ומשום כך כשיכול קיים שניהם חייב הוא לעשות כן שהרי אינו אנוס בביטול מצווה. אבל דעת הר"ן הוי מעין גדר הותרה וכאילו לאו בר חיובא הוא ומשום כך פטור הוא לגמרי אף אם אפשר לקיים שניהם.

אך דרך זו נסתרת מדברי הריטב"א. דמחד גיסא נקט שם כשיטת התוספות דאם אפשר לקיים שניהם חייב, ומאידך כתב להקשות דכיון שאינו פטור אלא כשאי אפשר לקיים שניהם למה לי קרא, ומה ההוא אמינא שחייב להניח מצווה זו כדי לקיים אחרת. וכתב ליישב דהוא אמינא דצריך להניח מצווה כדי לקיים אחרת גדולה הימנה וקמ"ל דאין רשות בידו... העתקתי את אריכות לשונו הזהב של הריטב"א ללמוד ממנו דכשעוסק במצווה פטור הוא לגמרי ממצווה אחרת והוי ליה כאילו לא הגיע זמנה וכעין גדר הותרה, ולא פטור מגדר אונס בלבד, דאם כן בודאי היה מסתבר לבטל מצווה שאינה עוברת מפני זה שיש לה זמן קבוע, וגם כל לשונותיו מוכיחים כהבנה זו, ואף על פי כן סבירא ליה דרק כשאי אפשר לקיים שניהם פטור ולא כדברי הקהילות יעקב.

ומשום כך נראה דלא נחלקו התוספות והר"ן בשורש הלכה זו ומהות גדרה אלא בפרטיה ודקדוקיה. וביאור מחלוקתם נראה לכאורה דיסוד גדר הלכה זו היא כעין ביזוי מצווה הוא, דאין זה כבוד להניחה ולקיים אחרת. ואף שעוסק במצווה הוא ולא בצרכי עצמו, מכל מקום אין זה דרך כבוד לדלג ממצווה למצווה, וכעין הלכתא דאין מעבירין על המצוות. דלדעת תוס' אין פגם אלא במניח מצווה זו כדי לקיים אחרת, אבל במקיים שתיהן אין כל פגם וביזיון. ולדעת הר"ן אף ביכול לקיים שתיהן אין ראוי לעוסק במצווה לעסוק באחרת, אלא יש לרכז כל פועלו ומחשבתו לקיום המצווה שהוא עוסק בה.

ב. שלוחי מצווה והולכי דרכים פטורים מן הסוכה

5. הרב שלמה גורן, פסקי הלכות צבא, תל אביב תשכ"ט, עמ' 201

- א. כל החיילים הנמצאים בבסיס קבוע של היחידה, חייבים במצוות ישיבת בסוכה בשבעת ימי חג הסוכות.
- ב. יושבי המשלטים המרוחקים ליד קווי האויב פטורים משיבה בסוכה בין ביום ובין בלילה.
- ג. החיילים העומדים בשמירה או הנמצאים בתפקיד צבאי אחר במקומות המרוחקים